

S. Sayısı : 183

Teşviki sanayi kanununa müzeyyel 2261 sayılı kanunun 3 ncü maddesile 3537 sayılı kanunun I inci maddesinin son fıkrasının ilgası hakkında kanun lâyihası ve İktisad, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (I/171)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar dairesi müdürlüğü

Sayı : 6/3042

8 - VI - 1939

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesile 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının ilgası hakkında İktisad Vekilligince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetince 3 - VI - 1939 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

R. Saydam

Esbabı mucibe

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyli olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesi yeniden tesis olunacak sınaî müesseselere muafiyet ruhsatnamesi verilebilmesi için bir takım takyidat vazetmiş ve bu meyanda kurulması istenilen sınaî müessesenin mensub olduğu sanat şubesinde memleket ihtiyacına göre fazlai istihsal bulunup bulunmadığının tahkik ve tesbitini âmîr bulunmuştur.

Mezkûr kanun maddesi mucibince tanzim edilmiş olan fazlai istihsal nizamnamesi hükümleri dahilinde yapılan tedkikat neticelerine göre sınaî müessese tesis etmek veyahud mevcut müesseseleri tevsi etmek üzere müsaade talebinde bulunan teşebbüs erbabına halen memleket ihtiyacı nisbetinde tesis ve tevsi müsaadeleri verilmekte ise de kurulan veyahud tevsi edilen bu müesseseler mamûlâtı fiatlarının ekseriyetle normal hadlerden yüksek bulunduğu müşahede edilmektedir.

Diğer sahalarda olduğu gibi sınaî sahada da rekabetin temini ile sınaî mamulât fiatlarının normal hadlere inmesi ve diğer tarafın memlekette sanayi hareketlerini azamî derecede teşvik ederek hususî teşebbüs erbabının faaliyetlerinin tahdid edilmemesi Hükümetçe kabul ve takib edilmekte olan sanayi siyasetimiz icabından bulunduğundan fazlai istihsalâtın tayin ve tesbitine mütedair olan yukarıda zikri geçen kanunun üçüncü maddesi ile yine aynı hükmü ihtiva eden 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

İktisad encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisad encümeni

Esas No. 1/171

Karar No. 37

24 - VI - 1939

Yüksek Reisliğe

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 261 sayılı kanunun 3 ncü maddesile 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının ilgası hakkında İktisad vekilliğince hazırlanmış İcra Vekilleri Heyetinin 3 - VI - 1939 tarihli kararile Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası İktisad vekili hazır olduğu halde tedkik ve müzakere olundu :

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun 41 nci maddesini tadil eden 2261 sayılı kanunun 3 ncü maddesinin tesis ettiği en mühim hüküm (İktisad vekâletince teşviki sanayi muafiyet ruhsatnamesi verilebilmek için memleketin ihtiyaçlarına göre o şubede fazla istihsal bulunmamasıdır.)

Teşviki sanayi kanunu toplu çalışan küçük sanatlardan başlayarak en büyük sanayie kadar her sınıfa teşebbüse derece derece muafiyetler bahşederken 2261 sayılı kanunun neşrinden sonra yeni tesis olunacak sanayi, ancak o sanayi şubesinde fazla istihsal olmamak şartile muafiyetlerden istifade edebilir bir hale getirilmiştir.

Kayidsiz ve şartsız konmuş olan bu fazla istihsal kaydı dereceli muafiyetlerden istifade eden büyük veya küçük her hangi bir sanayi şubesinde yeni bir sınıfa tesis talebi vaki olduğu takdirde sanayi umum müdürlüğüne, talebin vaki olduğu sanayi şubesinde sürprodüksiyon olub olmadığının tedkiki vazifesini yükliyordu.

Sanayi umum müdürlüğünün o günkü veya bu günkü teşkilâtı göz önüne getirildiği takdirde bu madde hükmünün yerine getirilmesinin imkânsızlığı kolaylıkla anlaşılabilir. Hakikaten tatbikatta, ikinci ve üçüncü derecede muafiyet ruhsatnamesi isteyen sınıfa teşebbüslerde fazla istihsal tedkikatı yapılmasına imkân görülemediğinden İktisad vekâletinin idarî bazı tedbirlerle muamele yapılmış ve bu güne kadar kanunun bu sarıh hükmü yerine getirilememiştir.

İstihsal kabiliyeti, bir memleketin iktisadî refah veya sıkıntısıyla değişen iktisadî bir hâdisedir. İstihsal ise her hangi bir sanayi şubesinde işleyen müesseselerin çalışma müddetleriyle, çalışma ekib-

lerinin arttırılmasıyla eksilmesine bağlı bulunmasına nazaran her iki tarafı bu kadar mütemevvic olan bir hâdisede takribî hesaba dahi sürprodüksiyon hesabı yapmanın kolay olmadığı bedihidir. Buna bir de sanayi teşebbüs zamanile işlemeğe açılması zamanı arasında vaki olacak istihsal tahavvülünü ilâve ettiğimizde zorluğun derecesi bir kat daha tezahür eder.

Bu arzettiğimiz sebebler dolayısıyla bu kanun maddesinin mühim bir kısmı tatbika geçememiş, asıl mühim büyük sanayi şubelerinden bir kaç tanesi de resmî veya yarı resmî bir kaç müesseseye inhisar etmiş ve hususî teşebbüsler de bu sahada beklenen inkişafa gösterememiştir.

Tesise taallük eden yukarıdaki mahzurlara umumî İktisad hayatımızda ağır tesirleri görülen diğer iktisadî mahzurlar da inzıman etmiştir.

2261 numaralı kanun lâyihası Yüksek Meclis encümenlerinde tedkik edildiği sırada Maliye encümeni bilhassa bu nokta üzerinde yerinde bir hassasiyet göstermiştir. Mezkûr encümen mazbatasında « 1055 sayılı teşviki sanayi kanununun 41 nci maddesinin tadili şekli müzakere olduğunda (A) fıkrasının bir şubei sanayide vücutte getirilen müesseselerin istihsali memleketin o istihsale ihtiyacını karşılayıp hatta geçecek vaziyet gösterdiği takdirde o şubede yeniden meydana getirilecek fabrikalara teşviki sanayi kanununun temin ettiği muafiyetleri vermemek için Hükûmete salâhiyet vermekte olduğu görülmüştür.

Yukarda arzolunduğu ve hile bu salâhiyetin Hükûmetçe tanınmasında faide mulâhaza olunarak kabul edilmiş olmakla beraber mevzuubahs olan şubei sanayide yeniden tesis olunacak sanayi müesseselerinde muafiyet, ruhsatnamesinin verilmemesi işbu muafiyeti haiz olan evvelki müesseselere bir nevi imtiyazlı mevki teminine ve bu suretle bunların istihsal ettikleri eşya fiyatının müstehlikler zararına olarak normal kârı geçen yüksek bir hadde tutunabilmesine meydan açabileceğinden şu mahzuru bertaraf etmek üzere

Hükümete maliyet fiyatına normal bir kâr zammederek fiyat tayin etmek ve diğer münasib tedbirler alabilmek hususunda salâhiyet verilmesi muvafık görülmüş ve encümeninde hazır bulunan İktisad vekilinin muvafakatile böyle bir fıkra ilâve edilmiştir denilmektedir.

Hakikaten bu kanunun beş buçuk senelik tatbikatının filî neticesi Maliye encümeninin o günkü haklı endişelerini maateessüf tahakkuk ettirmiş bulunmaktadır.

İstihsal fazlasının sanayie mevzu sermayede yapacağı tahribatı önlemek maksadile konulan fazla istihsal takyidatının mukabeleten doğuracağı eşya pahalılığını karşılamak üzere tesisi tavsiye olunan fiyat murakabe ve narh usulü de beklenen neticeyi vermemiştir.

Maliyet ve normal kâr hesapları gibi çok karışık ve zor işleri tedkik edecek teknik bilgili ve salâhiyetli teşkilâtle, fiyatların iktisadî hayat üzerindeki tesirlerini hassasiyetle hesablıyacak tedkik büroları bulunmadıkça fiyat kontrolünü tesis etmek hiç bir zaman mümkün olamazdır. Nasıl ki pamuk ipliği, kaput bezi gibi bir kaç madde istisna edildiği takdirde bu salâhiyet diğer sanayi şubelerinde hiç bir zaman kullanılmamıştır. Pamuk ipliği ile kaput bezi üzerine konulmuş olan fiyat murakabesinin menfi neticesi de memleketin en ücra köylerine kadar her yerde görülmüş olduğundan pahalılığı önliyecek tedbirlerin müessiriyeti üzerinde durmağı da lüzumsuz gördük.

Hususî teşebbüsün yeni sanayi işlerine girmesine mâni olan ve eski sanayie imtiyazlı bir mevki veren bu kanun, hayatı çok pahalılaştırmış ve hususî teşebbüsün giremediği sahada Devlet sanayii kurmak zarureti de Maliyenin yükünü çok ağırlaştırmıştır.

Bu suretle hususî teşebbüsün girmesi arzu edilen sanayi şubelerine Devlet sermayesinin müdahalesile şahsî teşebbüse yer vermek umdesi, makûs istikamete sevk edilmiş ve hususî teşebbüs bertaraf edilmek suretile Devletçilik siyaseti zorlanmıştır.

Yukarıda sayılıp dökülen mahzurların en belli başlı âmili olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesinin (A) fıkrasının lâğvi teklifi encümenimiz tarafından takdirle kabul edilmiştir.

Aynı maddenin (B) ve (C) fıkralarına gelince: 3537 numaralı kanunla ibtidaî madde muafiyeti kaldırıldıktan sonra bu fıkralar esasen lüzumsuz kalmıştır.

Gerek ham ve gerek nim mamul ecnebi ibtidaî maddelerle işliyen sanayi tesisi faydeli görülmediği takdirde bu nevi ham maddeler üzerine konulacak ağır gümrük resimleriyle bunun önüne geçmek her zaman mümkündür. Hattâ bu nevi sanayiden teessüs etmiş olanların dahi, teşvikî sanayi kanununda madde ibtidaîye muafiyeti olmadığına nazaran bir hak iddia etmelerine imkân yoktur. Bu itibarla bu iki fıkranın da kalkması muvafık görülmüştür.

3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrası:

Fazla istihsal maddesinin yeni sınaî teşebbüslere karşı koyduğu engel kâfi değilmiş gibi bu fıkra, fazla istihsal takyidatını, eskiden mevcut fabrikaların tevsi ve nakline de teşmil etmiştir. Aslının ilgasından sonra ferinin ipkısı imkânsız olduğundan 3537 numaralı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının da ilgasına ve Hükümetin teklifi veçhile kanun lâyihasının aynen kabulüne karar verilmiştir.

Havalesi mucibince diğer encümenlerde müzakere edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

İk. E. Reisi	M. M.	Kâtib
Giresun	Aydın	İzmir
İ. Sabuncu	N. Topcoğlu	M. Aldemir
A. Karahisar	Diyarbakır	Edirne
Berç Türker	N. Sünkitay	Fuad Balkan
Gümüşane	İçel	İzmir
Edib Tör	M. Berker	Benal Arman
Kars		Kastamonu
K. Arıklı		M. Celâl Bayar
Siird		Zonguldak
N. Bekmen		H. Karabacak

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye encümeni

Esas No. 1/171

Karar No. 34

1 - VII - 1939

Yüksek Reisliğe

1055 sayılı teşvikî sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun 3 ncu maddesile 3537 numaralı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının ilgası hakkında İktisad vekâletince hazırlanıp İcra Vekilleri Heyetinin 3 - VI - 1939 tarihli kararile Yüksek Meclise arz edilen kanun lâyihası İktisad vekâleti Sanayi umum müdürü hazır olduğu halde tedkik ve müzakere edildi:

1055 numaralı teşvikî sanayi kanununun zeyli olan 2261 numaralı kanunun üçüncü maddesi, yeniden tesis olunacak sanayi müesseselerine muafiyet ruhsatnamesi verilebilmesi için bazı kayidler koymuş ve bu meyanda kurulması istenilen sanayi müesseselerinin mensub olduğu sınıf şubesinde memleket ihtiyacına göre fazla istihsal bulunup bulunmadığının tahkik ve tesbitini âmir bulunmuştur.

Nizamnamesi mucibince tedkik icab eden hususatın tamamii tedkik ve tesbiti imkânsızlığı dolayısıyla bu fıkra mahalli tatbik bulamamış ve kanunun koyduğu bu takyidat sebebiyle memlekette sanayi hareketleri inkişaf edememiş ve binnetice istihsalâtın memleket ihtiyacını karşılayamaması ve rekabetin vücud bulamaması ve mahsulât fiyatlarının normalin fevkinde kalması gibi iktisadî ve sınaî sahada zararlı olabilecek manzara arz etmiştir. Bu itibarla yukarıda zikri geçen madde kanuniyenin kaldırılmasında büyük bir isabet görülmüştür.

Keza 1055 numaralı kanunun zeyli olan 2261 numaralı kanunun bazı hükümlerinin değiştirilmesine dair 3537 numaralı kanunun birinci maddesinin son fıkrası da 2261 numaralı kanunun üçüncü maddesine taallûku itibarile

ilgası pek tabii olmakla beraber salıfüzükir 3537 numaralı kanunun birinci maddesinin ilk fıkrası birinci sınıf sanayi müesseselerini korumak veyahud mevcut müesseseleri birinci sınıf evsafı iktisab edecek derecede tevsi etmek veyahud bu evsafı haiz müesseseleri daha ziyade büyütme ve bu nevi müesseseleri bir şehirden başka bir şehre nakletmek veya imalâtın nevinin değiştirmek isteyenlerin evveleminde İktisad vekâletinden müsaade almasını âmir bulunmaktadır.

Encümenimiz bu maddenin tarifâtı dahilinde hareket edecek olan erbabı teşebbüsün İktisad vekâletinden müsaade almasını da sınaî ve iktisadî hareketlerin tahdidine mâni bir kayid telâkki etmekte olduğundan ve işbu lâyihai kanuniyenin istihdaf ettiği gaye ve maksadlarla da gayri kabili telif bulunduğundan lâyihai kanuniyeye ikinci madde olarak 3537 numaralı kanunun birinci maddesini (İktisad vekâletine haber vermek mecburiyetindedir) şeklinde tadilen konulmasını muvafık görmüştür.

Bermucibi havale Bütçe encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe takdim edildi.

Maliye E. Rs.	Bu M. M.	Kâtib
Ağrı	Erzurum	Rize
İhsan Tav	M. Göle	
Afyon K.	Bursa	İzmir
Haydar Çerçel	Dr. G. Kahraman	Kâmil Dursun
Kayseri	Kırklareli	Kırşehir
Ömer	H. Kuleli	İ. Özkan
Malatya		Zanguldak
M. Nedim Zabcı		Y. Ziya Özenci

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 88
Esas No. 1/171

4 - VII - 1939

Yüksek Reisliğe

1055 sayılı Teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun 3 ncü maddesile 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının ilgası hakkında olup Başvekâletin 8 - VI - 1939 tarih ve 6/3042 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası İktisad ve Maliye encümenleri mazbatalarıyla birlikte Encümenimize verilmiş olmakla Maliye vekâleti namına mezkûr vekâlet müsteşarı ve İktisad vekâleti namına sanayi umum müdürü hazır oldukları halde okundu ve konuşuldu:

Hükümetin mucib sebepleri ile encümenlerinin mazbatalarının mütalealarından da anlaşılacağı ve hile teşviki sanayi ruhsatnamesi alabilmek için o mevzuda fazla istihsal bulunmaması esasını vazeylemiş bulunan 2261 sayılı kanunun ve bunu tevsî eder mahiyette olan 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrasının kaldırılarak rakabet serbestisinin tesisini ve bu suretle hususî teşebbüslerin inkişafa mazhar olmasını temin maksadile sevk edildiği anlaşılan kanun lâyihası Encümenimizce de yerinde görülerek Maliye encümenininin değiştirilmesi dairesinde kabul edilmiştir.

Ancak 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin Maliye encümenince tadil edilen şekli teşviki sanayiden istifade edecek müesseseleri yalnız İktisad vekâletine haber vermekte mükellef tutmaktadır.

Müsaade mecburiyeti bu suretle kalkınca mezkûr kanunun üçüncü maddesile beşinci maddelerine de lüzum kalmadığı izah edilmiş ve Encümenimizce kabul edilmiştir.

cümenimizce kabul edilmiştir.

Bundan başka yine mezkûr kanunun dördüncü maddesinde yazılı gümrük resminin buna munzam resim ve vergilerle birlikte beş misli olarak tahsil edileceği yolundaki cezaî hükmün, memeket dahilinde yapılan makinelerle tesis olunacak fabrikalar için tatbik mahallî bulunmadığı ve esasen o hükmün matufu olan mezkûr kanunun birinci maddesi hükmü bu lâyiha ile değiştirildiğinden ona mütenazır olarak ve lâyiha da tesbit edilen şekilde tadili teklif olunmuş ve Encümenimizce de kabul edilerek lâyihaya ilâve edilmiştir. Bu esasları ihtiva etmek ve ilga hükümlerini bir maddede toplamak suretile yeniden hazırlanan kanun lâyihası müstacelen müzakere edilmek dileğiyle Umumî Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

Reis İsparta M. Ünsal	R. V. Kayseri F. Baysal	M. M. Trabzon S. Day
Kâtib İstanbul F. Öymen	Bolu Dr. Z. Ülgen	Çanakkale R. Bulayırılı
Elâzığ M. F. Altay	İstanbul G. B. Göker	Kastamonu T. Coşkan
Kayseri S. Serim	Konya R. Türel	Mardin R. Ertten
Muş Ş. Ataman	Ordu H. Yalman	Yozgad A. Sungur
Yozgad S. İçöz		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun 3 ncü maddesile 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin son fıkrasını ilga eden kanun lâyihası

MADDE 1 — 1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun 3 ncü maddesile 3537 sayılı kanunun 1 nci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

MADDE 2 — B kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

3 - VI - 1939

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Dr. R. Saydam	Fethi Okyar	N. Tınaz
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
İstanbulda	Ş. Saracoğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	A. F. Cebesoy	H. Çakır
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	R. Karadeniz	Muhlis Erkmen
Mu. Mü. V.		Ti. V.
A. Çetinkaya		C. Erçin

MALİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesinin kaldırılması ve 3537 sayılı kanunun birinci maddesinin tadili hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — 1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyli olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesi kaldırılmıştır.

MADDE 2 — 3537 nmaralı kanunun birinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

1055 sayılı teşviki sanayi kanununda yazılı birinci sınıf sanayi müessese evsafını haiz müessese kurmak yahud mevcut müesseseleri birinci sınıf evsafını iktisab edecek derecede tevsi etmek veyahud bu evsafı haiz müesseseleri daha ziyade büyültmek ve bu nevi müesseseleri bir şehirden başka bir şehre nakletmek veya imâlâtının nevini değiştirmek isteyenler evvel emirde İktisad vekâletine haber vermek mecburiyetindedirler.

MADDE 3 — Hükümetin 2 nci maddesi üçüncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4 — Hükümetin 3 ncü maddesi dördüncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyilleri olan 2261 sayılı kanunun üçüncü maddesinin kaldırılmasına ve 3537 sayılı kanunda bazı değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası

MADDE 1 — Maliye encümeninin 2 nci maddesi aynen

MADDE 2 — Birinci maddede yazılı ihbarı yapmayanlardan 50 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır.

MADDE 3 — 1055 sayılı teşviki sanayi kanununun zeyli olan 2261 sayılı kanunun 3 ncü ve 3537 sayılı kanunun 3, 4 ve 5 nci maddeleri kaldırılmıştır.

MADDE 4 — Hükûmetin ikinci maddesi aynen

MADDE 5 — Hükûmetin üçüncü maddesi aynen